

TAKAYAMA UKON, A SZENTTÉ AVATOTT SZAMURÁJ

György BÁNDY¹

ABSTRACT

Ukon Takayama, the canonized samurai

The study would like to point out one of the turning points in the Christian conversion in Japan through the life of Takayama Ukon. The early modern missionary activity in Japan among the more prestigious samurai families was not really successful, especially not lasting and faithful. Takayama Ukon, who became a Christian, in the Age of Warring States, not only as a samurai and daimyō, but also as a Christian, he successfully faced the life difficulties presented to him. The study would like to describe the circumstances of Takayama Ukon's conversion to Christianity, his political-military career as a Christian, as well as the discrimination due to his Christian faith in the last years of his life, which took the form of demotion and confiscation of property, and ultimately exile. Takayama Ukon is the first saint of Japanese Christianity who was not canonized as a group, but as a single saint.

KEYWORDS: *Takayama Ukon, Japan, Christianity, mission, saint*

Takayama Ukon (高山右近) a Japánban folyó keresztény hittérítés egyik kiemelkedő alakja. A japán keresztény misszió első évtizedeiben két fontos irányra szakadt. Míg a jezsuiták elsősorban a főurakra (daimyō) és a nemességre (szamuráj) koncentrálták figyelmüket, addig a ferencesek és domonkosok a parasztságot akarták megszólítani.

A daimyők kereszténységgel való pozitív kapcsolata elsősorban a kereskedésben mutatkozott meg, de a történelemben kivételesen felbukkantak megkeresztelt daimyők is. Ugyanakkor Takayama Ukon az első szamuráj, akit a Római Katolikus Egyház szentté is avatott.

Takayama Ukon 1552 február 4-én született mint Takayama Hikogorō (彦五郎). Apja, Takayama Tomoteru (高山友照, 1531–1596) a Yamato provinciában található Sawa várkastély ura volt. Neve a későbbiekben többször megváltozott², Tomonaga (友祥), majd Nagafusa (長房). Az utolsó japán neve Ukon no jō (右近允) volt. Mivel ő volt a család legidősebb fiúgyermek, ő számított az első számú örökösnek is. Később két fiútestvére és egy lánytestvére született.

Édesapja hasonlatos utat járt be, mint Pál apostol. Míg kezdetben a kereszténységgel szemben erőteljesen fellépett, portugál jezsuita misszionáriusok hatására 1564-ben fiával

¹ PaedDr. Bándy György, PhD., juraj.bandy@gmail.com

² Japánban a keresztnév megváltoztatása a hűbérúr és az apa kiváltsága volt, ami a szamurájok életében többször is előfordulhatott, főleg hőstetteik vagy egyéb nevezetes események alapján

együtt megkeresztelkedett. Történt ugyanis, hogy Takayama Tomoteru 1563-ban azt a megbízatást kapta, hogy vizsgálja ki Gaspar Vilela (1526–1572) jezsuita szerzetes tevékenységét. Vilela legnagyobb tette Japánban kifejtett missziós tevékenysége alatt az volt, hogy Kyōtoban 1560-ban missziós központot alapított és szentelt fel. Az előző években főleg Bungo tartományban fejtette ki hathatós és erőteljes missziós tevékenységét. Amellett, hogy körülbelül 600 japánt sikerült keresztény hitre térítenie és megkeresztelnie, három buddhista templomot rombolt(atott) le és helyükbe keresztény templomot emeltetett, valamint számos pagoda helyére keresztet állított, ami nagyban kiváltotta a buddhista lakosság és a környék daimyőinak nemtetszését.

Gaspar Vilela azonban személyesen nem tudta meggyőzni Takayama Tomoterut a keresztény tanok helyességéről, ugyanis nem bírta olyan magas szinten a japán nyelvet. Ennek okán maga helyett egy japán nemzetiségű katechétát, Lorenzot küldött el, hogy Takayama háza népének és udvartartásának is hirdesse Isten ígését. Ez annyira sikeres volt, hogy 1564-ben a Takayama család felvette a keresztséget. Takayama Ukon 1563. június 1-én lett megkeresztelve 11 évesen. A keresztségben Takayama Tomoteru a Darius, míg fia, Takayama Ukon a Justo, azaz Iustus (ジユスト) nevet kapta.

A Sengoku jidai (戦国時代, 1467–1603, Hadakozó fejedelemségek kora) idejében a szamuráj a daimyőja alatt számos hadműveletben vett részt. Ez az életforma várt Takayama Ukonra is. Élete kezdetben úgy telt, mint az átlagos szamurájoké. Követte apját, aki Wada Koremasa (和田 惟政, 1536–1571) oldalán támogatta Luís Fróis (1532–1597) portugál jezsuita misszionárius tevékenységét. Fróis és Oda Nobunaga (織田 信長, 1534–1582) találkozása után tevékenyen részt vettek a kyōtoi keresztény misszió (katonai) megerősítésében, valamint a helyi keresztény közösség védelmében. Ez a tevékenység azért is volt elengedhetetlen, mivel „Oda Nobunaga zseniálisan alkalmazta a háborúskodást, a megfélemlítést, a fenyegetést, a hencegést, illetve a jutalmazást – vetélytársai elszigetelése vagy megosztása céljából –, hogy felülkerekedjen ellenfelein.”(Totman, 2006, 284. old.).

1571-ben Araki Murashige (荒木村重; 1535–1586) felvonult a Takayama-klán Sawa vára ellen. Segítségükre sietett barátjuk, Wada Koremasa is seregével. A Shiraikawahara mellett vívott csata során Wada Koremasa életét veszítette, azonban a Takayamák meg tudták tartani várukat, mivel Murashige visszavonulásra kényszerült. A Wada klán új rangidőse, Wada Korenaga (Wada Koremasa fia) nem szívelte a Takayamákat, melyben szerepet játszhat apja halála is, ezért merényletet tervezett a Takayamák ellen. Wada Korenaga, kihasználva látogatását a Takayama klánnál akcióba lépett, de Takayama Ukon párbajban legyőzte támadóját, miközben ő maga súlyos sebeket kapott. Szolgálatiért a Takayama-klán a kapta meg a Settsuban található Takatsuki várat, mely eredetileg a Koremasa klán fennhatósága alá tartozott. Takayama Ukon 1573-ban lett kinevezve a vár urává, mint Araki Murashige vazallusa.

Néhány évvel később, 1578-ban Araki Murashige fellázadt Oda Nobunaga ellen. Takayama Ukon tudatában volt, hogy a két erős fél között ő személy szerint nem akar belekeveredni a konfliktusba. Ezért felajánlotta Araki Murashigének lánytestvérét és annak fiát mint túszt annak jeléül, hogy nem fog Oda Nobunaga oldalára állni, viszont kérte Arakit, hogy lépjen vissza támadási szándékától. Araki ennek ellenére felvonult Takatsuki vára alá. Takayama Ukon tudatosította, hogy apját köti vazallusi esküje Araki Murashigéhez, azonban nem akarta

veszélybe sodorni sem családtagjait, sem pedig a tartományában élő lakosságot, akik között számos keresztény is élt. Úgy döntött, hogy megadja magát és a várat harc nélkül átadja Oda Nobunagának. Ezzel a tettevel sajnálatos módon azonban megpecsételte lánytestvére és annak fia sorsát.

Miután Oda Nobunaga legyőzte Araki Murashigét, Takayama Ukon visszahelyezte Takatsuki várába, megerősítette birtokainak jogviszonyát, apját, Takayama Tomoterut azonban Echizen tartományba száműzte.³

Takayama Ukon Oda Nobunaga alatt egyike lett a legjobb japán hadvezéreknek, keresztény hitét azonban mégsem hagyta el. Felépíttette Kyōto első templomát, mely sajnálatos módon már nem áll, valamint a Biwa-tó partján található Azuchiban szemináriumot alapított. „A szeminaristák közül sokan lesznek a későbbiekben vértanúk, köztük a jezsuita Miki Szent Pál.” (archivioradiovaticana, 2024) Azuchit Oda Nobunaga alapította, ami egy fényűző kastély építésével kezdődött. 1582-ben, pár évvel az alapítás után „már egy 5000 lakosú, nyüzsgő város” (Totman, 2006, 285) volt, ami azt jelentette, hogy egy nagy daimyōi rezidencia mellett található szeminárium újabb fontos missziós központtá vált.

Takayama Ukon 1574-ben megnősült. Feleségétől, a japán keresztény Iustinától, három fia és egy leánya született. Fiai közül azonban ketten csecsemőkorban elhunytak.

Takayama Ukon Takatsuki uradalma területén katechéták számára központot alapított. Személy szerint behatóan foglalkozott az evangéliumokkal, ezzel követendő példaként lépett fel a helyi keresztények, valamint általában az alattvaló szemében. „Korabeli források elmondják, hogy nagyon megigézte a Jézus Krisztusról, az Üdvözítőről szóló örömhír, aki életét adta az emberiségért. Ez a meggyőződés formálta őt Japán evangelizálásának fáradhatatlan előmozdítójává. Tisztességre és becsületességre nevelték és így lett Krisztus hiteles bajnoka, nem is fegyverekkel, melyekkel nagyszerűen tudott bánni, hanem szavaival és példájával. Az Úr Jézus iránti hűség oly mélyen átalakította a szívét, hogy abból merített erőt az üldöztetése és száműzetése idején.” (archivioradiovaticana, 2024)

Oda Nobunaga halála (1582) után Takayama Ukon Toyotomi Hideyoshit (豊臣秀吉, 1537–1598) támogatta az Akechi Mitsuhide (明智 光秀, 1528–1582) elleni küzdelemben és sikerült jó pozícióba kerülnie, aminek segítségével Akashi birtokát kapta meg, ahol szintén előmozdította a keresztény térnyerést, „1585 és 1587 között ezrével keresztelkednek meg az ott lakó japánok.” (archivioradiovaticana, 2024). A hadjáratban való sikerességét mutatja, hogy évi járandósága 60.000 koku⁴ tett ki.

Ezt a gazdasági erőt Takayama Ukon keresztény templomok támogatására is felhasználta, többek között adományozott Kyōto, Ōsaka Takatsuki és Azuchi templomainak céljaira. Saját tartományában pedig szemináriumot alapított, amivel meghatározó tényezőjévé vált a keresztény térnyerésben. Angelo Amato bíboros szavaival élve „földbirtokán gyorsan nő a keresztények száma, a 30 ezer alattvalójából 25 ezer megkeresztelkedik, valóságos keresztény

³ Ennek is köszönhető, hogy Echizen tartományban is elkezdődött a kereszténység terjedése. (lásd: <https://www.santiebeati.it/dettaglio/96314>)

⁴ koku – japán gazdasági mennyiségmérték, 1 koku egy személy éves rizsmennyiség szükséglete. Az egyes tartományok termőképessége is kokuban volt megadva.

fejedelemség születik”. (archivioradiovaticana, 2024) Takatsuki és Akashi tartományokban több buddhista és shintoista templomot és szentélyt romboltatott le.

Az 1580-as évek második felében Takayama Ukon újabb katonai hadjáraton vett részt. 1585-ben részese volt a Negoro-ji (根来寺) buddhista templom elleni támadásban. Az 1087-ben alapított templom az 1500-as évekre egy újabb buddhista irányzat, a Shingi Shingonshū (新義真言宗) központjává vált. Ez a templom és a benne folyó aktivitás feltűnt a Japánban működő jezsuitáknak is, akik néhány térképen a templomot „Negru academia” néven tüntették fel. Az adott korszakban számos buddhista templom mellett léteztek sōhei (僧兵 – harcos szerzetesek) is Ezek számát néhány japán történész a Negoro-ji területén és környékén 10.000 főre is datálják. Ezenfelül az adott templomban lőfegyvereket is készítettek, ami az adott korban kivételes technikai képességnek és katonai fölénynek minősült. Az így kialakított Negoro-gumi (Negoro-egység) fokozott veszélyforrást jelentett, már csak azért is, mivel a Negoro-ji Toyotomi Hideyoshi fő ellenlábasával, Tokugawa Ieyasuval (徳川 家康, 1543–1616) volt szövetségben. Toyotomi Hideyoshi ennek érdekében mindenképpen likvidálni kívánta ezt az erős lappangó fenyegetést. A templom elfoglalása, felgyújtása és a harcos szerzetesek leverése után a terület többé nem tudott ellenpólusként fellépni sem Hideyoshi, sem a Tokugawa-klán ellen.

Takayama Ukon 1587-ben szintén részt vett a Shimazu-klánt vezető Shimazu Yoshihisa (島津義久, 1533–1611) elleni küzdelemben Kyūshū szigetén.

Toyotomi Hideyoshi számos okból kifolyólag a misszionáriusokat és a nem japán nemzetiségűeket ki akarta toloncolni Japán egész területéről. „A feszültséget okozó térítő munka során sok ellenséget szereztek, azt állították, hogy közel 200 000 embert térítettek át a katolikus hitre, köztük számos befolyásos daimyōt és alacsonyabb rangú harcost. Ráadásul ők irányítottak több települést, köztük a megerősített Nagasakit” (Totman, 2006, 289.). Terve azért is válhatott valóra, mivel az Oda Nobunaga és általa kialakított kormányzati rendszer „feudális szerkezetű volt, ám a feudalizmusnak olyan magasan szervezett és stabil formáját képviselte, amelyet Európa sohasem látott. Szervezettség, hatékonyság és rend tekintetében tényleg megelőzte a korabeli európai királyságokat” (Reischauer, Edwin O., 2000.).

Emellett célja volt, hogy a keresztény japánok visszatérjenek a buddhista vagy shintoista valláshoz. Ennek érdekében 1587-ben rendeletet adott ki, amely alapján az ország egész területére kötelező érvényűen a keresztényeket üldözni kezdték. Toyotomi Hideyoshi 1587 július 24-én négyszemközt folytatott megbeszélésen felkérte Takayama Ukont, hagyjon fel a keresztény hitének gyakorlásával. Amennyiben nem teszi, Kínába száműzik és teljes vagyonát elkobozzák. Toyotomi Hideyoshi számára nagyon kellemetlen volt az a tény is, hogy Takayama Ukon számos magas rangú személyiséget „fertőzött meg” a keresztény hittel. „Számos hűséges csatlósa, mint Takayama Ukon, Kuroda Josui⁵ és Konishi Yukinaga⁶ gyakorló keresztények voltak, míg mások, mint Hosokawa Tadaoki⁷ és Gamo Ujisato⁸ szimpátiával fordultak a Hithez.” (Boxer, 139.)

⁵ Eredeti nevén Kuroda Yoshitaka (黒田 孝高, 1546 – , 1604)

⁶ Konishi Yukinaga (小西 行長, 1558–1600)

⁷ Hosokawa Tadaoki (細川 忠興, 1563–1646)

⁸ Gamō Ujisato (蒲生 氏郷, 1556–1595)

Takayama Ukon nem tett eleget Toyotomi Hideyoshi kérésének. Sok megpróbáltatás után egy keresztény barátjánál és harcostársánál, Konishi Yukinagánál talált menedéket családjával Shōdosima (小豆島) szigetén. Azonban itt is rájuk bukkantak, de hosszabb vita után Toyotomi Hideyoshi megbékélt Takayama Ukonnal. Nem állította vissza daimyōi hivatalába, azonban szabadon mozoghatott Japánban és elegendő évi javadalmazásban részesült. Ez a megbékélés azért is volt Takayama Ukon számára nagyvonalúnak, mert így az 1591-ben újra-induló (titkos) jezsuita missziót segíthette elő.

Az 1600. október 21-én lezajlott Sekigaharai csata után Tokugawa Ieyasu megszerezte a Japán feletti teljes körű hatalmat. Ezzel megkezdődött a Tokugawa-klán regnálása, amelynek egyik első kulcsfontosságú politikai döntései között szerepelt a nyugati (európai) személyek eltávolítása Japánból. Ezzel együtt járt a kereszténység elleni erőszakos fellépés. Ezekkel a lépésekkel elősegítették az addig nem létező egységes japán shōgunátus kialakítását.

1614-ben a bakufu (幕府, katonai kormányzat) rendeletet adott ki, mely szerint Japán területét el kell hagynia minden misszionáriusnak és japán nemesnek, akik a keresztény hitet felvették, illetve támogatták. 1614. november 8-án futott ki egy hajó Manila irányába 300 kereszténnyel, melynek fedélzetén utazott Takayama Ukon is. A keresztény menekülteket, mind az őslakosok, mind a spanyol jezsuiták szívesen fogadták.

Takayama Ukon személye annyira ismert volt, hogy Manila kormányzója, Juan de Silva (?–1616) jóvedelmet szándékozott juttatni a keresztény szamurájnak és hozzátartozóinak. Takayama Ukon ezt azzal vetette el, hogy már nem kaphat semmiféle külön bánásmódot, illetve jóvedelmet, mivel azt nem tudná mivel megfizetni.

A fülöp-szigeteki gyarmati kormány szánakozását szintén kivívta a Manilába érkező japán keresztények helyzete. Ugyanakkor lehetőséget és indokot adtak arra, hogy hadsereggel (keresztes háborúként) partra szálljanak Japánban és megdöntsék a Tokugawa - shōgunátust, vagy legalább a japán keresztényeknek jobb helyzetet teremtsenek. Ezeket a terveket Takayama Ukon elvetette és kinyilvánította, hogy ha be is következne ez az invázió, ő személy szerint nem kíván benne részt venni.

Ez a terv azért sem lehetett volna véleményem szerint megvalósítható, mivel Japánban (mind a mai napig) gócekban van jelen a kereszténység – kereszttyénség különböző felekezetek által. Nem lehet tehát egyértelműen egy tömbben élő japán kereszténységről beszélni, ezáltal annak katonai, politikai, társadalmi védelme is kivitelezhetetlen lett volna.

Sajnálatos módon Takayama Ukon 1615. február 3-án elhunyt. Halála éjszakáján felvette az utolsó kenetet és Jézus nevének szolongatása mellett lehelte ki lelkét. Temetését katonai tiszteletadás övezte. Földi maradványai a manilai jezsuita templomban leltek örök nyugalomra. Ő az egyedüli daimyō, aki a Fülöp-szigeteken van eltemetve. Emlékét mai napig őrzi a manilai Dilao negyedben egészalakos szobra, amely szamurájként ábrázolja. Kardja (nem hagyományos japán katana, hanem kétkezes kard), melynek pengéje lefelé irányul, Krisztus golgotai keresztjét szimbolizálja.

Takayama Ukon annak ellenére lett mártírrá avatva, hogy természetes halállal (magas lázzal járó betegség) halt, viszont hitének felvállalásával hazájának elhagyására kényszerült és nemsokára megbetegedett és elhunyt.

Miguel García Serrano manilai érsek (1569 - 1629) javaslatára 1630-ban kérelem került benyújtásra Takayama Ukon szentté avatása céljából. A Vatikán a kérdéssel sokáig nem foglalkozott érdemben, ugyanis a kérelemhez benyújtandó dokumentáció és bizonyítékok benyújtása Japán izolációs politikája miatt nem adott erre lehetőséget. Japán püspökök egy csoportja 1963-ban újabb kérvényt nyújtott be, amit viszont a Vatikán 1965-ben szintén elutasított.

XVI. Benedek pápának címezve 2012 októberében keltezett kérelem ismét Takayama Ukon szentté avatását teszi asztalra. A beadandó kérelmet Mario Bianchin, a Japánban működő Pápai Külmissziós Intézet regionális vezetője így jellemezte: „A pályázat kitöltése azonban nagyon nehéz volt a források és az eredeti dokumentumok hiánya miatt.” (asianews, 2024) Az újonnan áttanulmányozott dokumentumok és bizonyítékok alapján 2015-ben a Vatikán eldöntötte, hogy szentté fogja avatni Takayama Ukont, viszont Ferenc pápa csupán 2016. január 21-én nyilvánította szentté. A szentté avatást azzal támasztotta alá a Vatikán, hogy Takayama Ukon lemondott mindenről, ami az életben maradásához szükséges volt számára és száműzetésbe vonult hitéért, ezért mártírként tisztelhető.

A szentté avatásra Osakában került sor 2017. február 7-én. A szentté avatás celebrálását Angelo Amato, SBD, bíboros végezte. A ceremónián 2 bíboros, 30 érsek és püspök és 300 pap vett részt a világ számos országából. Az Osaka-Jo Hallba 10.000 zarándok érkezett Japánból, Dél-Koreából, a Fülöp-szigetéről és Ázsia számos tájáról.

Ez a szentté avatás különösképpen jelentős a japán kereszténység és a Római Katolikus Egyház történetében, mivel ebben az esetben fordult elő először, hogy egy személy legyen szentté avatva. Az előző 42 japán szent és 394 boldoggá avatott személy mind csoportosan volt szentté, illetve boldoggá avatva 4 alkalom során⁹.

Takayama Ukon szentté avatásának emlékére emlékérmét is kiadtak. Emléknapja február 3-a.

⁹ Az elsőre 1627-ben került sor, amikor a Nagasakiban kivégzett 26 mártír lett szentté, illetve boldoggá avatva.

FELHASZNÁLT IRODALOM

- [1] Boxer, Charles Ralph. (1967) *The Christian Century in Japan, 1549 - 1650*. University of California Press.
- [2] Reischauer, Edwin O. (2000) *Japán története*. Maecenas Könyvkiadó, ISBN 963 645 072 2
- [3] Totman, Conrad. (2006) *Japán története*. Osiris Kiadó, Budapest. ISBN 963 389 840 4
- [4] Takayama Ukon, "Christ's samurai," to be beatified, 2016, 01, 22, <https://www.asianews.it/news-en/Takayama-Ukon,-%E2%80%9CChrist%E2%80%99s-samurai,-to-be-beatified-36469.html> , 2024. 8.27
- [5] <https://www.santiebeati.it/dettaglio/96314> , 2024. 8.28
- [6] https://www.archivioradiovaticana.va/storico/2017/02/07/jap%C3%A1n_vil%C3%A1gi_v%C3%A9rtan%C3%BA_boldogg%C3%A1vat%C3%A1sa_soha_nem_tekintette_az/hu-1290956 , 2024. 8.23.